

SZEMLÉJE

SZOMBAT

Az Eucharisztikus kongresszus

**Irene Harand levele a Szombathoz.
— Egy humanista végrendelete. —
Fischer Fülöp sárospataki főrabbi:
Felelni kell. — Pompás és szegényes
temetések. — Nem szabad hallgatni.
Jubileumi levelek: A váradi izr.
hitközség, Dr. Enten kosicei főrabbi,
Dr. Kálmán kőbányai főrabbi, Dr.
Bernfeld Imre, Dr. Csermely Gyula
— Olvasom ... nem olvasom ...
— Riportok, — Hirek.**

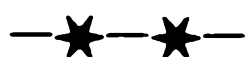
X. évfolyam 4.sz.

1937. február 15.

A címlap Berény Róbert rajza.

Zsidó ujságíró az olasz koronarend lovagja

Kleinlerer Dávid, olasz-zsidó ujságírónak néhány nappal ezelőtt nyujtották át fényes külsőségek között az Olasz koronarend nagyrendjelét. Kleinlerer hosszú ideig volt titkára a híres olasz-zsidó politikusnak, Luigi Luzzattinak. Tizenöt éve pedig az ITA. római tudósítója.

FIGYELMEZTETÉS! A pesti izraelita hitközség rabbisága tévedések elkerülése végett nyomatékosan felhívja t. Hittestvéreink figyelmét arra, hogy kizárólag a Hádinger Ede és Fia cég „Hanna” kóser szalámi- és füstölthús áru gyára áll a rabbiság felügyelete alatt s így csak az e gyárból eredő árukért vállalunk vallási felelősséget. A hitközség előljárási ellenőrzése folytán a gyármányok minősége és ára a hívők igényeinek mindenben megfelelő. Ennek alapján kérjük t. Hittestvéreinket, hogy csak e gyár készítményeit vásárolják.

A pesti izr. hitközség rabbisága.

AZ IZR. MAGYAR IRODALMI TÁRSULAT február 17-én, szerdán d. u. 6 órakor a Pesti Izr. Hitközség dísztermében (VII. Sip-u. 12. II. em.) tartja felolvasó ülését. Tárgysorozat: Prof. Krausz Sámuel dr., a bécsi Jüdisch--Theologische Lehranstalt rektora: Sába királynője abesszin legendája zsidó szempontból. Mohácsi Jenő dr.: Az Ember tragédiája és a zsidók. Fenyő László: Versek. Vendégeket szívesen látunk. Belépődíj nincs. A megkezdett előadás folyamán sem a belépés, sem a távozás nincs megengedve.

BARMICVO. Dr. Bernát Miklós január 30-án gyönyörű beszéd kíséretében avatta barmicvóvá Galambos Györgyöt, a pesti izr. hitközség gimnázium tanulóját, Galambos Jenőnek, a pesti izr. hitközség főtanácsosának fiát. A gimnázium templomának lélekemelő istentiszteletén a kántori funkciót Goldstein József látta el kultúrált énekművészetével. Az istentiszteletet megelőzően Goldberger Salamon, a gimnázium igazgatója, lelkesítő beszéd kíséretében nyujtotta át az ifjúnak a Zsidó Gimnázium Barátainak Egyesülete imakönyvét.

NÉVVÁLTOZTATÁS: Presser Béla dr. szigetvári kerületi főrabbi családi nevét a M. kir. Belügyminiszter 3539—1935. III. a. sz. rendeletével „B e r e n d”-re változtatta.

KEDVEZMÉNYES SZENTFÖLDI TÁRSASUTAZÁS. A Mult és Jövő az idén tavasszal is megrendezi szokásos szentföldi társasutazását az Adriatica olasz hajóstársaság Gerusalemme, illetve Galilea nevű szalóngőzősein, melyek az utasoknak minden kényelmet, ortodox felügyelet alatt álló ellátást (diétást is) biztosítanak. Indulás április 13-án. A programba fel van véve a Szentföld minden régi és új nevezetessége. Dr. Patai József ezúttal tizenkettedszer indul a Szentföldre, ahol ezúttal is méltó fogadásban részesítik a magyar zarándokcsoportot. Minthogy kettős külső kabinok a hajón korlátolt számban vannak, a jelentkezést minél előbb kell eszközölni, legkésőbb február 20-ig, a Mult és Jövő kiadóhivatalánál, Budapest, V. Vadász u. 11. Telefon: 1-199-55.

KÉT PEDAGÓGUS ÜNNEPLÉSE. Bíró Kálmánt és Fürst Aladár dr-t, a zsidó gimnázium két tanárát, meleg ünneplésben részesítette a zsidó gimnázium tanári testülete abból az alkalomból, hogy most töltötték be életük hatvanadik évét. A testület jókívánságait értekezleten tolmácsolta Goldberger Salamon igazgató, a testület azonkívül a leánygimnázium tanári karával együtt társas vacsorával tisztelte meg az ünnepeket.

AZ IZRAELITA MAGYAR IRODALMI TÁRSULAT FELOLVASÓ ÜLÉSE. Január 27-én tartotta az IMIT havi felolvasó ülését. Dr. Dénes Lajos elnöki megnyitójában a nemrég elhunyt Somlyó Zoltán költői arcképét rajzolta meg és sajnálattal jelentette, hogy a felolvasó-bizottság elnöke és alelnöke betegség miatt vannak távol. Dr. Kunos Ignác, a török folklóre bibliai vonatkozásait gyönyörű költői átdolgozásában ismertette. Hajnal Anna versei igazi nagy lírai tehetség megnyilvánulásai. Karczag István novellájának aratott nagy sikert. Az ülés végén Wertheimer Adolf az IMIT elnöke mondott hálás köszönetet az elnöknek, a szereplőknek és a nagyszámban megjelent közönségnek.

A TIVOLI FILMSZINHÁZ műsora február 11-től ismét elsőrangú képet mutat be, melynek főszereplői Shirley Temple, Alice Faye, Gloria Stuart, Jack Haley és Michael Whalen. A film a Szegény kis gazdag lány c. zenés vígjáték. Ezenkívül műsoron van Stan és Pan vígjátéka: Bizlos úr, kérem és magyar és Fox világhíradó. Jegyrendelés telefonja: 1-250-49.

SZOMBAT

Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

FISCHER FÜLCÖP

a sárospataki orthodox hitközség főrabbija:

Felelni kell!

Igen tisztelt Szerkesztő ur!

B. Jolyóiratának 2. számában legújabb munkámmal „Zsidók vagyunk stb” és csekélységgel foglalkozó, lojális hangú írása arra késztet engem, hogy néhány megjegyzést fűzzek ahhoz, melyek szives közzétételét kérném.

Mindenekelőtt engedje meg Szerkesztő Uram, hogy itt tárgyunkra vonatkozólag egy általános elvi kérdést tisztázzak. Ugyanis egyesek a Bangha páter ellen kiadott „Vért és pajzs” című, mint legutóbbi, a „szürke veréb” dr. Roykó ellen intézett munkám tekintetében az ő „sév v'ál tászeh”-jüket azzal az állításukkal vélik jogosan megokolhatni, sőt az egyedül helyesnek deklarálni, hogy a mi nagy mestereink a középkorban csak azért folytattak hitvitákat más felekezetekkel, mert karhatalommal kényszerítették őket ilyesmire. De csak egy pillantást kell vetnünk a I. D. Eisenstein által 1928-ban New-Yorkban kiadott „Ocar Vikuchim”-ba, mely remek kiállítású, hatalmas mű a kereszténység ellen mind a mai napig zsidó részről héberül irt legkiválóbb apologetikai írásokat, valamint az ilyen munkák bibliographikus jegyzetét tartalmazza, hogy megdönthetetlenül bizonyosodjék számunkra, hogy ezeknek a hitvitázó iratoknak óriási többsége nem holmi külső kényszernek köszönheti létrejöttét, hanem egyszerűen annak a természetes körülménynek, hogy a zsidó apologéták kötelessé-

güknek tartották, hogy keresztény részről jövő térítő szándékú állításokkal és írásokkal szemben megvédelmezzék hitsorsosaikat. Sőt föltötte érdekes látni, hogy ama bibliogerjegyzékben több zsidó-német zsargonban, még pedig a XVI. században irt és kiadott apologetikai mű fel is van sorolva. Ezek pedig kizáróan a köznép és a nők számára íródtak. Tehát igenis mindenkoron elemi életszükséglet volt a vallásos zsidó szellemiség kontinuitása számára, hogy a létalapjai ellen intézett támadásokat kivédje és ne térjen hallgatólag napirendre felettük. Mert ez igenis annak a látszatát képes kelteni tájékozatlanok szemében, mintha a zsidóság ellen intézett támadások jogosultak volnának.

Most pedig engedje meg Szerkesztő Uram, hogy velem foglalkozó írásának leglényesebb részére térjek át. Ön azt írja: „a hivatalos orthodoxia és a hazai orthodox rabbi-
kar csak azt a rabbit becsüli, aki hébernyelvű és régi értelemben vett theológiai működést fejt ki.” Itt volna egy kis észrevételem. Nem tudom, hogy kit ért Ön a „hivatalos orthodoxia” alatt. Az orthodox központi irodát? Nos, ez az orthodox központi iroda több, mint egy negyed évszázaddal ezelőtt nagyon is meg tudta becsülni magyar nyelvű írásaimat, mégpedig annyira, hogy az általa akkoriban kiadott „Magyar Zsidó” című hetilap két, vagy három legelső évfolyamának javát-savát általam irt (gyakran csak úlnévvel jel-

zett) dolgozatok képezték. Ezen dolgozatoknak egy része két könyvben újból is ki lett adva. Az egyiknek az „Egyesülhetnek-e az orthodoxok a neológokkal” című könyv kiadását utólag az orth. iroda nagyobb összeggel szubvencionálta, míg a másik, „Orthodox és neológ zsidóság” címűt egészen az orthodox iroda adta ki! Valamint a néhány évvel ezelőtt a dr. Kecskeméti Lipót „Egy zsidó vallás van-e, vagy több” című könyvére adott válaszom német variánsa szintén teljesen az orth. iroda által kiutalt pénzen adatott ki újra.

De, — fogja Ön igen tisztelt Szerkesztő Ur ellenvetni — mindezt saját jól felfogott érdeke követelte a „hivatalos orthodoxiá”-tól. De ettől még olyan távolra eshet a nem charifüsz- és mágidüsz-féle munkák megbecsülése, mint Makó, vagy mondjuk aktuálisabban — hogy miért aktuálisabban, arról majd később fog zengen a nóta — tehát, mint „Munkács” — Jeruzsálemtől! Ez igen helyes felfogás. Csakhogy, midőn kb. 15 évvel ezelőtt majdnem egyidőben jelent meg a „Talmudról” magyarul és „In seinen Spuren...” című Hirsch Sámson Ráfáelről németül írt két munkám, akkor boldogult Frankl Adolf z. c. l. nemcsak leghizelgőbb szavakkal fejezte ki elismerését, hanem — mit őszintén szólva nem is igényeltem — uri honoráriumot is küldött e két könyvért. Pedig talán Frankl Adolf is hozzátartozott a „hivatalos orthodoxiá”-hoz? Midőn pedig néhány évvel ezelőtt (1930-ban) „Szombatokra” című könyvémet adtam ki, akkor megint ez a Frankl Adolf volt az, ki ezen alkalommal legelsőnek és legmelegebben üdvözölt. Mint szent ereklyét őrzöm ama üdvözlést, mely ezen szavakkal kezdődik: „Kibálti szifráj hábohir v'hamázhir!” „Megkaptam világosan és ragyogóan megírt könyvét.”

S hogy Frankl Adolfnak méltó utódja ezen pontban bizonyára dicső elődjének nézetét osztja, erről legutóbb volt alkalmam meggyőződni.

Tehát Szerkesztő Uramnak kijelentése a hazai „hivatalos orthodoxiá”-ról legalább is egy kissé labilis számomra... Annál is inkább, mert a hazai orthodoxiában az utóbbi időkben erőre kapott bizonyos irányzatok

következtében adminisztratív tekintetben még hagyján, de „világnézleti” dolgokban nem igen lehet „vezetni.”

Hiszen elismerem, hogy vannak csodabogarok a hazai orthodoxia világi reprezentantsai között. S épen legujabb munkám szerezte meg nekem egy ilyen csodapéldánnyal való megismerkedést is. Ugyanis egy ur, ki kulturorthodoxnak, sőt egyenesen Hirsch-tanítványnak szereti feltüntetni magát, (nem pesti az illető ur), nemrég azt írta nekem, hogy már azért sem búzgólkodik munkám terjesztése érdekében, mert én szóhoz juttatok benne egy urat, kinek vallási iránya nem felel meg az ő igényeinek. Erre én nem azt feleltem az illető urnak, hogy hiszen munkám bevezetésében eléggé megokadatok a legorthodoxabb orthodox számára is, hogyha egy mesümed egy és ugyanazon rőpiratban intéz támadást orthodox és kongresszusi rabbi ellen, akkor mi sem kézzelfoghatóbb, mint az, hogy közösen kell fellépni az ilyen támadás ellen. Sőt még azt sem válaszoltam az illetőnek, hogy ne akarjon ő pápább lenni a pápánál. Hogy amíg ő már 25-30 évvel ezelőtt is fényes üzleteket csinált, én szememet rontva, féléjszakákat töltöttem el azzal, hogy védelmi iratokat dolgozzak ki a hazai orthodoxia számára, nem üzleti érdekből, — mert hiszen még a postai költségeket, melyekbe cikkem folytonos küldözgetése került, sem térítettem vissza magamnak. Hanem azt írtam említett urnak, mi magyar honi orthodoxok kiválóak vagyunk mindenféle „dikduke ánijusz” kitalálásában, ha arról van szó, hogy kibujjunk valami pénzbe kerülő morális kötelesség teljesítése alól. De máskülönben is, hogy legalaposabban megnyugtathassa háborgó lelkiismeretét azon attentátum miatt, hogy én közölni bátorkodtam dr. Hevesi Simon levelét munkámban, menjen el városának orth. rabbijához és kérje el tőle a dr. Plátó néhai kölni orth. rabbi és tanítóképezdei igazgató által 1889-ben kiadott „Kunteresz hávloász hádám” című haláchikus művet. Ebben a 360 oldalas könyvben a szerző legszelebb alapon bizonyítja, hogy a megtörtént rituális metszés után tilos a levágott állat kimulását avval meggyorsítani, hogy fejbeütik, vagy pedig kést szúrnak nyakába. (A saktó-

פסח

של

Husvéti árut

az ismert kiváló minőségben, az idén is gyártunk.

A felügyeletet az egri főrabbi, főtisztelendő

Schreiber Simon ur

gyakorolja.

A husvéti áru gyártásának rituális felügyelete még sokkal szigorubb, mint az egész éven át gyártott áru amugy is nagyon szigoru felügyelete. E szigoru rituális felügyelet teljes erejü biztosíték arra, hogy az áru és így különösképen a husvéti áru megbízhatóságához soha kétség nem férhet.

A husvéti árut

tehát a legvallásosabb emberek is a legteljesebb bizalommal fogyaszthatják.

FRANCK HENRIK FIAI R.-T.

Budapest, 113. postafiók 5.

Telefon: *2-688-45.

lási tilalom már akkoriban előre vetette árnyékát Németországban.) Nos, ennek a könyvnek elején egymásután le vannak nyomva Spektor kovnoi, Schreiber Sz. B. pozsonyi, Jánovszki kievi, Fuchs M. H. nagyvárad, Silberstein I. váci és Schmelkesz I. przemisli (később lemergi) rabbiknak a szerző döntéséhez hozzájáruló nyilatkozatai. Közvetlenül utánuk pedig közöltetik Kohn Sámuel dr. hozzájáruló nyilatkozata, a pesti kongr., rabbinátus nevében! Pedig a szerző, Hirsch S. R. legelső veje volt! Nos, mit szól ehhez az én emlitem Hirsch-Jünger-em?

Ami pedig Szerkesztő urnak azon minden bizonnyal jó indulatból fakadó tanácsát illeti, hogy ne fussak kocsi után, amely felvenni nem akar — sajnos, ezt a tanácsot nem követhetem. Egyszerűen azért nem, mert én nem futok az után a bizonyos kocsi után. Mert — beléjeszülettem! Ezen folyóirat szük helye nem engedi meg, hogy itt bővebben fejtegessem a következőket. Tehát csak lapidáris stílusban mondhatom el. Boldogult anyai nagyapám és tanítóm R. Züszmann Szófer z. c. l. lángszavú agitációjára jött létre a két legelső, magyarországi különvált orthodox hitközség: a bonyhádi és a székesfehérvári. S ugyancsak ezen nagyatyámnak testvérbátyja, R. Chájim Szófer z. c. l., munkácsi, később pesti orth. rabbi volt — mint ezt dr. Grosszmann Zsigmond a magyar honi zsidóság ujabbkori történelmében is helyesen kiemeli — a hazai zsidóság kettéválásának legfőbb spiritus rektora. Ugyancsak említett volt a hazai orthodoxia legelső doktri-

nerje. (L. Machneho Chájim, dot. Crách Ch. II. rész 5. szám. Megjelent 1871-ben, R. Móse Schück dot. sokkal későbbben jelent meg. Atyai részről való nagyapám, R. Akiba Fischer z. c. l. néhai zelki rabbi, pedig dr. Gugenheimer, kolini rabbi, Hirsch S. R. vejével együtt avatta fel a harmadik magyarhoni önálló orthodox hitközséget: a győri és győrszigetinek zsinagógáját. Avatóbeszéde (kéziratban) birtokomban van és csak minapában közöltem az „Ovár Háchájim“ című folyóiratban (5697. II. sz.) egy kis részletet belőle.

Legvégül még csak a következő esetet hozom fel. 4 évvel ezelőtt dolgom volt a kultuszminisztériumban. Mikor mélt. dr. Gerlóczy Károly osztálytanácsos urnak bemutatkozni akartam, ő közbeszólt: „Hiszen én főtisztelendő urat már évek óta ismerem az orthodoxia és a neológia közötti unifikáció ellen írt munkáiból.“ Megjegyzem: nem én juttattam el irásaimat a minisztériumba.

Tehát akár akarom, akár nem — hivatalosan is benne ülök abban a bizonyos szent kocsi. Hogy bizonyos körök nagyon ügyelnek arra, hogy valamiképen hozzá ne tudjak nyulni a gyeplőhöz, az is tény. Csak-hogy én ilyesmivel nem igen szoktam törődni. Ha, mint Ön írja, még a halhatatlan Rámbám és S. R. Hirsch sem eléggé orthodox az illetők szemében, akkor nekem sem kell bizonyára zokon vennem az ilyesmit.

Maradok kész híve

FISCHER FÜLÖP
sárospataki főrabbi.

Egy humanista végrendelete

In memoriam VÁRADY ZSIGMOND

Nagyon tehetséges és igen érdekes ember volt Várady Zsigmond. Kiváló szónok, kitűnő jogász, nagy stilszta. Beretvaéles eszére rábízta az emberek a legbonyolultabb perek vitelét. Volt is ennek látszatja. Soha semmiféle vállalkozásban nem vett részt, mégis óriási vagyont gyűjtött össze kizárólag ügyvédi tevékenységből. Mint szegény fiú kezdte és sok százezer korona maradt hagyatékában. Gyermeke nem volt és a rokonoknak hagyományozott összeg kifizetése után megmaradt tetemes vagyon felét a szabadkőműves páholyra, a másik felét pedig a váradi kálvinista egyházra hagyományozta. Most olvasom Hegedüs Nándor „Szabadság” című lapjában a végrendeletnek erre vonatkozó következő mondatait:

„... Oly célból, hogy az alapítvány kamatai szegény, tehetséges református vallású tanulók kiképzésére és nevelésére fordíttassanak.

Minthogy vagyonomat nagyváradi polgárok közt szereztem, nagyváradi születésű ifjak, másodsorban biharmegyeiek részesítendőik előnyben. Az ev. ref. valláshoz tartozást feltételül azért kötöm ki, mert városunk izraelita és római katolikus ifjuságáról már nagymértékben úgyis történt gondoskodás és mert tapasztalataim arra mutatnak, hogy a protestáns nevelés a szabad és magyar szellemű ifjak legjobb iskolája.”

Magát azt a kikötést, hogy hagyatékának jövedelmét csak faji és felekezeti gyűlölködéseken felülemelkedő jutalmazottak élvezhetik, Várady Zsigmond végrendeletének az a része tartalmazza, amely a humanista szolgálatban teljesített munkásságot honorálja. Itt jegyzi meg a végrendelet, hogy:

„Ki van zárva oly működés jutalmazása, mely bármily vonatko-

zásban valamely felekezeti vagy párt-szemponthoz szolgál”. Majd alább: „kiadható az évi jövedelem, vagy annak valamely része oly cél, eszme, vállalkozás vagy egyesület támogatására, amely sikere esetében a társadalomnak humanista szellemben való átalakítását, a testvériség és az egész emberi faj összetartozandóságának öntudatára emelését jelentené”.

Az életben krajcároskodott, mint egy skót, de végrendeletében fejedelmien bőkezű volt. Egyben hitvallást tett életében szünet nélkül hangoztatott liberális eszméi mellett.

Nekem principálisom volt. Később barátkozott velem, de mint patvarista, nála szolgáltam, helyesebben tanultam. Tőle sokat lehetett tanulni. Bort, sört, kávé nem ivott, nem szivarozott és aránylag gyenge szervezete ellenére óriási volt a munkabírása. Az én időmben azon volt, hogy német tudását tökéletesbítse, e célból Spielhagen regényeit olvasta. Ha valamelyik szónál megakadt, szótár helyett nekem kellett kisegíteni. Egy ízben boroszlói ügyfelünknek, periratnak is beillő hosszabb levelet kellett írni németül, rámbízta a fogalmazást, de nem volt vele megelégedve. Ő maga megírta tehát a levelet magyarul, le is fordította saját maga németre -- remekül! -- csak itt-ott kellett javítani, mert a „der-die-das”-szal hadilábon állott és sűrűn összetévesztette a dativust az accusativus-szal. Ekkor kiderült, hogy noha én behatoltam a nyelv mélységeibe és jobban tudtam németül, mint ő -- ő mégis többet tudott németből. Óriási volt a magyar szókinése és ezeket a szavakat ő németül is tudta.

Különös szokása volt, hogy szeretett aranypénzekkel játszani. Néha bezárkózott a szobájába, ahonnan perceken át kihallatszott a Napoleon-aranyak csengetése.

Elismert tekintély volt minden téren, ő volt a bohémek közt a „vajda“.

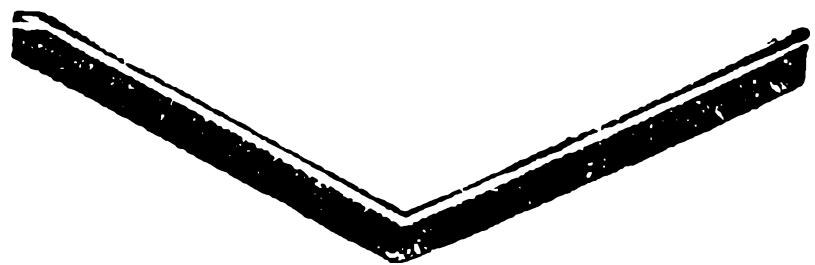
Velem mindig baj volt. Ő ugyanis nem tűrte a szivarfüstöt, a dohányzás szigorúan tilos volt az irodában. Ha elment, hosszabb tárgyalásra, mégis rágyújtottam egy-egy cigarettára, de ebből mindig baj lett, mert még a késő délutáni órákban is, a szellőztetés dacára, megérezte, hogy áthágtam a dohányzási tilalmat. Egy ízben komolyan megharagudott, de azért nem akart elbocsátani, hanem áthelyezett Pally Lajos irodájába, ahol rokoni kapcsolatok révén szintén ő volt „spiritus rector“. Így továbbra is az ő mentorkodása alatt csiszolódtam az ügyvédi mesterségben.

Öngyilkosságának igazi titkát magával vitte a sírba.

Vészi József beszélte nekem annak idején. Közvetlenül öngyilkossága előtt elkezdett éjjelezni, sűrűn megjelent az Abbaziában Vázsonyi Vilmos asztalánál

Meinl Kávéd fogalom

és ő, aki egy életen át soha egy korty alkoholt nem ivott, hat-nyolc pohár konyakot fogyasztott esténként. Mindenki érezte, hogy Zsigánál valami nincs rendben.

Irene Harand levele a Szombathoz

A zsidóság 3500 éves történetében már mindenféle előfordult, de példanélküli az Irene Harand esete, aki mozgalmat indított az antiszemitizmus leküzdésére. Harcias elánnal, sok tehetséggel és komoly, szép eredménnyel. Lapjának mottója így hangzik: „Ich bekämpfe den Antisemitismus, weil er unser Christentum schändet“. Megkértük a neves asszonyt, írjon a Szombathoz önmagáról és sajátos életviszonyairól. A beérkezett választ, eredeti német nyelven, az alábbiakban közöljük:

Ich wurde im September 1900 geboren. Mein Vater betrieb eine baufachliche Anstreicherei u. Lackiererei und beschäftigte gegen 100 Arbeiter. Mein Vater war Sudetendeutscher. Seine Ahnen stammen aus Oberwisternitz bei Nikolsburg in Mähren und sollen einer Familienüberlieferung zufolge von den Grafen Wedl abstammen, welche ihren Adel gegen eine Schmiede

eingetauscht haben sollen. Die Dokumente, die dies belegen, sollen im Turmknauf der Oberwisternitzer Kirche, welche von meinen Ahnen erbaut wurde, eingeschlossen sein.

Meine Mutter war eine Sieberbürgerin Sachsinn aus Hermannstadt und Tochter eines Grossbauern.

Ich selbst habe nach dem normalen Erziehungsgang eines Mädchens aus bürgerlichem Hause im Alter von 20 Jahren einen aktiven Offizier geheiratet.

Dem Grundsatz meiner lieben Mutter, die ich im Alter von 18 Jahren verlor, nie zu fragen, was ein Mensch ist, sondern wie der Mensch ist, getreu, habe ich meine Kraft den Verfolgten und Notleidenden gewidmet.

Im Jahre 1955 habe ich eine kleine Brochüre in einer Auflage

von 60tausend Exemplaren herausgegeben, welche auf einer Seite das Hackenkreuz und auf der anderen Seite eine Waage trägt. Diese Brochüre brachte mir tausende und abertausende von Zuschriften und schuf die Kerntruppe meiner Anhänger.

Dann folgte eine Reihe von Versammlungen, die fast durchwegs von Christen und zwar meistens aus Kreisen der Kleinrentner und Arbeiter, etc. besucht wurden. Im Jahre 1933 erschien die erste Nummer der „Gerechtigkeit“ und anderthalb Jahre später mein Buch „Sein Kampf“, Antwort an Hitler.

Heute zählt die Bewegung cca. 35—36.000 Mitglieder und ist in stetem Anwachsen begriffen.

Ich hoffe, Ihnen wenn auch mit wenigen Worten, aber trotzdem erschöpfend über mich berichtet und Ihnen damit für Ihre Zwecke bestens gedient zu haben.

Mit den allerherzlichsten Grüßen verbleibe ich Ihre

aufrichtige
IRENE HARAND

KECSKEMÉTI LIPÓT EMLÉKE. Jeleztük már hogy az Ardeal és Banati Orsz. Izr. Iroda külön emlékünnepélyt rendez elhalt alelnöke, néhai dr. Kecskeméti Lipót emlékére. Ez az emlékünnepély az Orsz. Iroda folyó évi nagygyűlése keretében fog lefolyni. A kongresszus, mint értesülünk, folvó évi május hó 2-án és 3-án lesz Oradeán, amely alkalommal az Orsz. Izr. Iroda elnökségének felkérésére dr. Vágvölgyi Lajos, a hírneves aradi főrabbi fog emlékbeszédet mondani. Ugyanez alkalommal az Orsz. Iroda dr. Kecskeméti Lipót nevére alapítványt tesz, melynek kamatait évente a boldogult nevét viselő oradeai liceum legjobb tanulói kapják.

A VIII-IX. KER. IZR. NŐEGYLET, intézményei javára, az ifjúsági csoporttal karöltve, e hó 27-én, szombat este 9 órai kezdettel a Goldmark teremben, méltóságos Sern Samu úr és Neje védnöksége alatt, műsoros táncestélyt rendez, melyre ezuton is tisztelettel meghívja a nőegylet tagjait és jóbarátait.

A PESTI IZR. NŐEGYLET SZERETET-OTTHONA. A Pesti Izr. Nőegylet 1936-ban ünnepelte fennállásának 70. évfordulóját és ez alkalomból Singer Albertné előljáró kezdeményezésére elhatározta egy Női Szeretetotthon felállítását. A terv az egyesület nagynevű és kiváló elnökasszonyának, Vészi Józsefnének irányítása és vezetése mellett valósággá érlelődött és az igazgatóválasztmány tagjai iránta való szeretetükből és nagyra-becsülésükből, áldozatkészségükkel lehetővé tették az új intézménynek a közeli napokban való megnyitását. Nagy hálával tartozik az egyesület vezetősége dr. Kerekes Ödön egészségügyi tanácsosnak azért a lelkes odaadásért, amellyel az új intézmény megvalósítását a hatóságoknál támogatta. Az Otthon megszervezési munkálatait dr. Bernáth Dezsőné előljáró irányítja a legnagyobb hozzáértéssel és elismerésre méltó buzgósággal Grosz Dezsőné előljáró, odaadó, áldozatos segítségével. Az előmunkálatok már annyira előrehaladtak, hogy a Pesti Izr. Nőegylet Női Szeretetotthonát, — amely menedéket fog nyújtani a legtöbbet szenvedett középosztály 20 hajótöröttjének, 20 otthontalanul, támasz nélkül maradt elaggott szegény zsidó nőnek, — f. hó 5-én fogja átadhatni nemes rendeltetésének.

Báró dr. Kohner Adolfné mélységes fájdalommal jelenti, hogy ma-dott férje, életének büszkesége, a legjobb apa, nagyapa és rokon

szászbereki

báró KOHNER ADOLF dr.

71. életévében hosszú szenvedés után elköltözött az élők sorából.

Drága halottunkat 1937. évi február hó 2-án, kedden déli 12 órakor kísértük utolsó útjára a kerepesi-úti izr. temetőbe.

Farkas Istvánné, szül. báró Kohner Ida és dr. Lukács Antalné szül. báró Kohner Kató gyermekei, Farkas István, dr. báró Dirsztay Gedeon és dr. Lukács Antal vejei, Farkas Károly, Judith és Pál, báró Dirsztay Emmi és Béla, ifj. Lukács Antal és Hanna unokái, sógorai, sógornői és egész rokonsága.

ÁLDÁS EMLÉKÉRE!

10 ÉVES A SZOMBAT

JUBILEUMI IRÁSOK

העשירי יהיה קדש

LEVELEK**Oradeai Izraelita Hitközség:**

Amikor élénk érdeklődéssel olvassuk b. lapjában, hogy a „Szombat” 10 éves fennállásának jubileumát ünnepli, engedje meg, hogy a nagyváradi izr. hitközség nevében meleg, őszinte nagyrabecsülésünknek és szerencsekívánatunknak adjunk a jubileum alkalmával kifejezést.

Községünk őszinte jó kívánsága, túl a convencionális üdvözleten, nemcsak az értékes közirónak, a nívós felekezeti lapnak, a harcos közéleti férfinek szól, hanem annak a dr. Kenéz-Kurländer Edének, aki a mi váradi zsidó közéletünknek egyik legmarkánsabb, legértékesebb tagja volt, akire mi váradiak büszkék voltunk és vagyunk és akit az évtizedes elszakítotttság — ebből a városból — sem tudott közömbössé tenni városunk, zsidóságunk és ebben a mi külön zsidó közéletünk iránt. Hogy az még napjainkban is úgy van, arra dokumentum a 10 éves „Szombat”, amely időről-időre foglalkozik Várad zsidó eseményeivel, zsidó közéleti nagyságával. Hogy pedig már évtizedekkel ez előtt is így volt, arról beszéljen az alábbi reminiscencia.

1918. évben történt, hogy hitközségünk foglalkozott azzal a gondolattal, hogy a ma már mélyen gyászolt, boldogemlékezetű, nagy papunk, dr. Kecskeméti Lipótnak műveit óhajtja kiadni. A háború vérzivatarában bizony erre a nagy anyagi áldozatot kívánó vállalko-

zásra nagyon nehéz volt az anyagi alapot előteremteni. A községnek ez a megvalósíthatatlannak látszó vágya hírre kelt Pesten is és 1918. jul. 24-én kapjuk dr. Kenéz-Kurländer Edétől a következő levelet:

„Kedves Ármin! Bank útján átutaltam Címedre 3000.— koronát. Ezen összegből 1600.— koronát volt nagyváradiak raktunk össze, 1400.— korona pedig úgy gyűlt egybe, hogy Farkas barátunk gyűjtött 14 előfizetőt, akik 100 koronákkal előfizettek a majdan megjelenő munkára. Kérni fogom, annak idején a Moskovits Farkas címére 14 példányt beküldeni. Előfizetőket még fogunk gyűjteni. Farkas barátommal együtt még azt kérjük, hogy nevünk semmiféle formában ne szerepeljen.”

Ezt a levelet kísérte Moskovits Farkasnak. — akinek az inspirációt nyilván dr. Kenéz-Kurländer Ede adta — magas szárnyalású, remekbe foglalt alapító levele. Ez az összeg vetette meg szimbolikus alapját a majd később, háború után realizált könyvkiadásoknak, amellyel lehetővé tettük, hogy a halhatatlan érdemű papnak tudományos műveit átadhattuk a zsidó tudományos világnak.

Ezek után megérti Ön, hogy a convencionális üdvözleten túl, a mi zsidóságunkat és annak vezetőségét Önhöz a multban és az eljő-

vendő időkben olyan őszinte érzelmek kötik, amelyek spontán előtörnek az Ön közéleti munkájának jubileumi ünnepségén.

Fogadja ismételten szerencsekívánataink mellett nagyrabecsülé-

sünk őszinte kifejezését.

A nyugati szert. izr. hitközség nevében:

Dr. Konrád
titkár.

Dr. Faragó
elnök.

Dr. Enten Manó kosicei főrabbi:

Mélyen tisztelt, nagyrebecsült Szerkesztő úr!

Fogadja szeretetteljes üdvözleteimet és legőszintébb tisztelem kifejezését abból az örvendetes alkalomból, hogy a mi köreinkben is szívesen olvasott „Szombat“-ja jubileumi esztendőbe lépett. Adja a Mindenható, hogy tudásának mélységes forrása még sok esztendőn által buzogjon, hogy szellemének értékes kincseit még néhány évtizeden keresztül szórhassa olvasóinak a „Szombat“ útján.

Engedje meg, igen t. Szerkesztő uram, hogy egyúttal egy „kusjá“-val, amely évek óta gyötri elmémet, járuljak Ön elé. Miért mondják bor fölött a „p'ri hagofen“ benedictiót? Hiszen a bor nem a „szőlőgyümölcs“, hanem a szőlő nedve. A szőlő tisztelendő meg a „p'ri hagofen“ áldásmondattal, a bornak elegendő volna a „sehakkaul“.

Én nem tartom illő dolognak, hogy boros serleggel, pálinkás pohárkával kezünkben, egyszóval: alkoholos itallal „csinálunk kiddust“, dicsőítjük Istent. Ez inkább plasztémia. Kizárólag kenyérral, kaláccsal kezünkben kellene kiddust kiáltanunk. A kenyér, kalács áldás, a bor, az alkohol, átok.

A „Szombat“ valamelyik múlt évi számában elmondani méltóztatott azt a történetkét, hogy rabbi Akiba Eger ment egyszer egy kocsin, amelyet egy keresztény kocsis vezetett. Midőn az első feszülethez értek, észrevette a rabbi, hogy a kocsis keresztvetés nélkül haladt el a keresztény ember szemeiben szent szimbólum mellett. Erre a rabbi megparancsolta a kocsisnak, hogy forduljon azonnal vissza. Nem akart olyan emberrel utazni, aki fumigálja hitének meghagyásait.

Ezt a kis történetet olvastam Chajim Bloch Priester der Liebe (Wien, 1930.) c. szép könyvének 51. oldalán is. De itt „a hős“ nem r. Akiba Eger, hanem rabbi Izrael Baal Sém. Bloch „variatio“-ja tet-szetősebb.

Bizonyára méltóztatott olvasni a mi zsidó sajtónkban, hogy a nagy Prága területén lévő összes zsidó hitközségek rövidesen egyesülni fognak és megalakul „nemsokára napjainkban“ a prágai nagyhitközség, amely újra a dicsőség koszoruját fonja majd a nagy és fényes multtal bíró prágai zsidóság homloka köré. Legelső teendője a prágai nagyhitközségnek a rabbiképzőintézet életre hívása léssen, amely célra egy prágai zsidó bankár máris letett 100.000 Kc-t az áldozatkészség oltárára.

Nincs, nem is lesz sajtóháború az „unifikáció“ miatt. A csehszlovák kormány, parlament is támogatja, kívánja a prágai hitközségek mielőbbi egyesülését.

A prágai zsidóság tudja, hogy „egyesülésben rejlik az erő“. Tudja, hogy különösen napjainkban van szükségünk a zsidó szellem, erkölcsi és anyagi erők koncentrációjára.

Egy veszekedő, háboruskodó zsidóságnak nem lehet tekintélye a nemzsidó világ szemeiben.

Igen t. Szerkesztő uram, a buda-pesti zsidóság mikor fogja a prágai zsidóságnak achdusz-eszméjét magáévá tenni?

Midőn esmételten üdvözlöm jubileuma alkalmából, maradtam

legőszintébb nagyrabecsülője

Kosice, 1937. I. 28.

Dr. ENTEN MANÓ

Dr. Kálmán Ödön kőbányai főrabbi:

Nagytekintetű Jubileumi Bizottság!

Mélyen tisztelt Főszerkesztő Uram!

Abból az alkalomból, hogy Főszerkesztő Ur negyvenéves ujságírói tevékenységének határozatához ért, valamint a Szombat tízesztendő jubileumához, őszinte jókívánásokkal, üd-

vözléssel közeledek Önhöz. A Mindenható áldja meg: gondtalansággal. Azzal, mit Ön legjobban szeret: egy-egy jó könyvnek gondtalan élvezésével, tanulmányozásával. Legyen bő forrása a szellemes anekdotáknak, melyeket mindig szívesen hallgat

Dr. Kálmán Ödön

Dr. Bernfeld Imre ügyvéd:

Amikor tíz évvel ezelőtt a „Szombat” útjára elindult, a felekezeti sajtó megnyilvánulásaira felfigyelők táborában felhangzott a megjegyzés: „nagyon szép, nagyon érdekes, — de nem lehet tartós, mert nem bírhatja a versenyt a konkurenciával”.

Az eltelt 10 esztendő megcáfolta az aggodalmaskodók kételyeit, closzlatta a szkeptikusok bizalmatlanságát és azokat igazolta, akik az első perctől kezdve minden ellenvetéssel szemben is hittek és bíztak a „Szombat” jövőjében. Hittek és bíztak azért, mert egyrészt előlegezték e bizalmat az új lap értékes, mondanivalókban mindenkor gazdag szerkesztője markáns egyéniségének, de hittek és bíztak azért is, mert nemcsak a köntös, de egyben a tartalom és gondolatok újszerűsége, a megnyilatkozott írói készség, a felekezeti sajtóban azelőtt ismeretlen lendületesség és elevenesség a riportage lüktető erejével hatott és új szint, új stílust, új életet hozott a felekezeti journalistikába. A ma-

gyar zsidóság körében nem lehet senki, akinek elismerésével és megbecsülésével ne találkoznék az az izzó hazaszeretet, amelyet a „Szombat” szerencsésen egyesít a zsidó önérték, kultúra és tradíciók ápolásával és gondozásával. A „Szombat” olvasóinak nagy tábora jóleső érzéssel állapítja meg, hogy a lap ezen megnyilatkozásai egybeforrtak az olvasók gondolataival, érzéseivel, kultúrális szükségleteivel.

A „Szombat” kiállotta a tűzpróbát. Nehéz harcot vívott, míg végül is mai pozíciójához érkezett és mindenki, aki jó magyarnak érzi magát s akinek magyarsága teljesen összeforrt azzal a tudattal, hogy emellett lelki szükséglete, de egyben kötelessége is vallása törvényeinek betartása és a hagyományok ápolása, — szívből kívánja, haladjon a „Szombat” tovább eddigi útján és legyen a jövőben is oly fanatikusa ezen eszméknek, mint aminőnek eddig bizonyult.

Dr. Bernfeld Imre

Dr. Csermely Gyula író:

Kedves Szerkesztő Uram!

A „Szombat” tízéves jubileumára — legmelegebb szerencsekívánataim mellett — röviden csak ennyit jegyzek meg:

Ujságszináló és ujságotvasó tapasztalatom szerint egy hírlap vagy folyóirat csak akkor életképes, ha közszükségletet elégít ki. A Szombat tíz éve mutatja, hogy a Szombat: közszükséglet — ujságnak, folyóiratnak ez az igazi erkölcsi bizonyítványa — éppen azért remélem, hogy még sokszor tíz évet fog élni nagyrabecsült lapja.

Most jut eszembe: a negyvenéves emberre a Pirké Áboth azt mondja: ben árbóim labinoh, hogy a tiszta belátás irányítja mindenben. A Szombat már megszületésétől fogva csupa „binoh” volt, csak az igazság szeretete és a belátáson alapuló tiszta ítéllete beszélt minden sorából; azért is tudott tíz éves lenni és lesz Isten segítségével még többszörösen tízéves is.

Ezt kívánja is őszinte tisztelője:

Dr. Csermely Gyula

Kondor Ernő zeneszerző:

Jubileum. Elöttem feléled a mult emléke és visszaforgatom a filmet: 1909 évet írtunk.

Nagyváradra utaztam, hogy kibéreljek Öntől egy nagyterjedelmű helyiséget. Előadtam, hogy én vagyok az első magyar kabaré — a Teréz-körúti Bonbonniére — megalapítója és Váradon is

létesítenék egy nívós kabarét, ha Ön nem helyezkedik rideg üzleti alapra és olesó bérrel rendelkezésemre bocsájtja a Sas passage-ban a már általam kiszemelt helyiséget. Ön egy percig gondolkodott s ezt felelte: „Meg akarom ajándékozni Nagyváradot egy nívós szórakozóhellyel. Bízom abban, hogy Ön fővárosi stílus-

ban fogja vezetni. A helyiséget rendelkezésére bocsájtom, a bért Ön állapítja meg!” — Erre én megállapítottam. Ön egy percig gondolkodott, én egy percig nem. Egy pillanat alatt megállapítottam: **potomárban**. És amikor a vállalat nagy erkölcsi és anyagi sikerrel megindult hódító útján, amikor egész Várad feledült az emeletre, a diadalmas kabaréba, hogy élvezze az előadásokat, a pesti művészek sorozatos vendégszerepléseit. — melynek ellenében megajándékozott engem cca. hatezer korona havi jövedelemmel. — akkor elkezdtem ismét „megállapítani”.

Megállapítottam, hogy én egy számár vagyok, mert ha nem lennék az, akkor jobban kihasználtam volna a Kurländer-t. Megállapítottam, hogy balek vagyok, mert ha egy vasat se fizetnék, akkor hat helyett hatezerháromszáz lenne a havi jövedelemem. Ez a szigorú önkritika és önvád, súlyos lelki összeomlásba döntött. Éreztem szellemi fogyatékoságomat, éreztem a balek és könnyelmű mivoltomat és éreztem, hogy én önmagammal szemben még jogfosztó is vagyok, mert ha én tudok havonta hatez-

ret keresni, akkor jogom van a 6300-hoz is. És beszüntettem a házbért. És Kurländer nem reklamálta. Megértett engem. Megértette, hogy az embernek nemcsak másokkal, hanem önmagával szemben is vannak kötelességei. Megértette.

Azt hiszem, hogy ez a „történelmi” tény megvilágít nemcsak engem, hanem a jubiláló dr. Kenéz-Kurländer Edét is, aki a művészek és írók megértője és hajdani mecénása volt. Amikor tehát jubileuma alkalmából hálás szívvel adózom ezzel az elismeréssel ugyanakkor, arra kérem Önt, a régi gavallért, hogy a hajdanában fizetett házbérösszegeket térítse nekem vissza. Olyan rövid ideig tartott, amíg észbe kaptam, olyan csekélyke az összeg, amit fizettem, hogy azt, igazán, játszi könnyedséggel, visszafizetheti.

És hogy a mérleg lezárásakor én is nagylelkű legyek és egykori mentorságát viszonozzam, a kamatos kamatokat elengedem. Ez szép tőlem.

Drága Kurländerem, szeretettel üdvözli és sok minden jót kíván Önnek:
Kondor Ernő
zeneszerző.

Fábián Béla :

Kohner Adolf

Egy régi, szép világnak utolsó mohikánja hanyatlott vele a sirba. Hosszú volt, mint a jejenye és az utolsó években megtört, mint a korszak, melynek reprezentánsa volt. Patrónus, mecénás, műgyűjtő, jókedvű adakozó — kopott szavak, melyeket ő tartalommal telített meg. Írókat támogatott, festőket fedezett fel, embereket emelt fel s mily csudálatos, hatalmának teljében sem volt ember-taposó. Járatom tekintetem körül a mi kis világunkban s szegény, élete végén szörnyen megtépzott embernek sírjára nyugodtan odatehetem a pálmát.

Elvitték a kincseit, vége volt a mecénás-ságnak, elszállt belőle az életkedv is, már nem járt, csak imbolygott, mint a hazajáró lélek. Hangja alig volt, beszéde kevés, mintha megtagadta volna ezt az új, rossz világot, amelyben itt kellett maradnia. Hallgatta az életet, néha felcsillant a szeme egy hango-sabb szóra, — hátha a korszak visszatér, — várakozóan függesztette szemét a beszélőre s aztán ismét lehanyatlott, — nem, nem jó az vissza soha többé, hiába vársz, hiába sírsz.

Nem hordott szeges csizmát, nem volt szoritókesztyűje, mikor rendelkezésére állott

a pénz hatalma és az állás hatalma. Nem rettegett satrapa akart lenni, csak tisztelt ember. A gazdasági élet viharában elbukott, az életben felülmaradt. Ha a kor, amelyben élünk, az exaltádók és a condottieri kapitányok korszaka is s a kultura nagy eredményei ugyanugy reszketnek a falakon, mint a római korszak a népvándorlást közvetlenül megelőző időiben, a kor, amely szép volt és nemes, egyszer mégis visszatér, lesznek ismét emberek, akik Kohner Adolfsként a szépnek lesznek hódolói. Így mondjuk mi, akik még hiszünk az emberiség jövődjében, a szép, a nemes, a jó végső diadalában.

A szép, a nemes, a jó végső diadala, Kohner Adolfnak volt egy kincse, amely mentől jobban meglátogatták a sorscsapások, az élet mentől keservesebben próbára tette, annál nemesebben, annál tündöklőbbben ragyogott. Példa sujtott férfiak asszonyainak: a felesége.

HALÁLOZÁS. Freund Bernát középiskolai tanár, nyug. polg. fiú- és lányiskolai igazgató a közelmúlt napokban Velka-Bytca-n elhunyt. A kiváló pedagógust osztatlan részvét kísérte utolsó útjára. Az elhunytat özvegyén kívül gyermekei: Szántó Jenő és neje, dr. Szántó Valér és Széles Henrikné férjével, továbbá unokái gyászolják.

OLVASOM,...

NEM OLVASOM...

Olvason

A „Korunk Szava” e. katolikus lap megtámadja Rohan herceget, amiért hitlerista eszméket terjeszt írásaiban, amelyeket a Pester Lloyd kiad. Fölveti a kérdést, hogy a herceg miért nem a bar-na magyar lapokba helyezi el mondani-valóit? Csak nem azért ír a német napi-lapba, hogy közvetlenül dokumentálja a német körök előtt az ő „gutgesinnt”-ségét. A kérdés egy kicsit kényes. Nem olvastuk a cikkeket, amelyekről szó van, de azt hisszük, hogy németnyelvű napi-lapunknak vigyázni kell a külvilág zsi-dósága felé, nehogy olybá tűnjék föl a dolog, mintha nálunk valamelyes Nau-mann-izmus juthatna szóhoz a zsidóság részéről. Naumann volt ugyanis az az ember, aki a hitlerizmus kitörése után hirdette, hogy a hitlerizmus egészen jo-gos bizonyos idegen származású vagy ki-mondott zsidó ideológiájú zsidókkal szemben. Addig hirdette ezt a bizarságot, amíg a náci megunták és koncentrációs táborba helyezték el.

Olvason

Professzor Dr. Ernst Kriek, a frankfurti egyetem tudós rektora az „Angriff”-ba cikket írt, amely-ben keservesen panaszolja, hogy a német főiskolák útban vannak a megsemmisülés katasztrófája felé. Az utóbbi négy év alatt a német főiskolások száma 130.000-ról le-csökken a felére, 65.000-re és van-nak olyan egyetemi tanszékek, amelyekre már évek óta nem ta-lálnak tanárt, mert ... izé ... hogy is mondiuk csak ... utóbbi négy év alatt Németországban nem a ta-nár úr tudását és rátermettségét,

hanem a — családfáját vizsgálgat-ják. Sajnos az a bizonyos gyanus nagymama, sokkal több professzor multjában ott van, mintsem hitték volna Hitlerék, így tehát nagyon megfogyatkozott az egyetemi ka-tedraképes tanárok száma. De Kriek rektor úr szavai szerint a főiskolai élet és diákság minősége is silányabb lett. Azt hisszük, — szerényen — ennek is azok az át-kos nagymamák az okai. A tudós frankfurti rector magnificus nem áll meg a panaszkodásnál, hanem gyógy módot is ajánl az egyetemek sorvadásos betegsége ellen. A gyógy mód meglepő: Kriek pro-fesszor úr azt javasolja ugyanis, hogy a 25 német egyetem közül ha-ladéktalanul szüntessenek meg ha-tet. Akkor biztosan javul a hely-zet, — mondja Kriek doktor. Né-künk azonban van egy jobb ötle-tünk: zárják be valamennyi egye-temüket, akkor biztosan nem tesz semmi baj sem a tanár urak, sem pedig az egyetemi polgárok — nagymamáival...

Olvason

Ismerik ugy-e azt a régi anekdotát a kölesönkért, repedt fazékról, mikor a bí-ró előtt kijelenti a vádlott, hogy először is, ő nem kapott kölcsön a panaszostól semmiféle fazekat, másodsor pedig, a fazék már repedt volt, mikor kapta. — Pontosan így fest az arab vezetők nyi-latkozata, amelyet a Jeruzsálembé kikül-dött angol vizsgálóbiztos előtt tetek. Azt mondják ugyanis, hogy először, a mandátum nem létezik, másodsor pedig nem vitték helyesen keresztül a mandá-tum rendelkezéseit...

Olvasom

„Ne méltóztassék összetéveszteni az ősi magyar néplelket az ősi makkabeusi lélekkel és az ősi magyar alkotmányt Cion böleseinek jegyzőkönyvével.” Ezzel a patetikus slágerrel fejezi be az Esti Ujság szerkesztője egyik cikkét, abban a tudatban, hogy most bizonyára olyasmit mondott, amiről az általa bálványozott Németországban azt mondanák: „Noch nie dagewesen”. Nem ismerem a szerkesztő urat, de az igazság érdekében ki kell jelentenem, hogy ilyen hybrid összehasonlítás valóban „noch nie dagewesen”. Az ősi makkabeusi lélek a történet tanúsága szerint mély vallásosságot, önfeláldozó hazafiasságot, katonai erényeket és lovagiasságot egyesít magában. Juda, Makkabi, Jónathan, Eleázár, Jóhannan, Simeon jellemét így rajzolja a történelem. Ezt akarja szembeállítani az ősi magyar néplelekkel? Hát Magyarországnak nincsen szüksége ilyen makkabeusi erényekre? Összehasonlítja, illetőleg szembeállítja a magyar alkotmányt Cion böleseinek jegyzőkönyvével. Micsoda tudatlanság?! Talán a Cion böleseinek jegyzőkönyve nevű ocsmány hamisítással a zsidóság azonosítja magát, hogy ellentétet lehessen konstruálni közte és a magyar alkotmány között? S micsoda sértés ez az egybevetés a magyar alkotmányra! Mintha Verbőczy Corpus Jurisát összehasonlítanák a Stürmer egyik pornografikus számával.

Olvasom

A salzburgi érsek rendeletet bocsátott ki valamennyi fennhatósága alá tartozó plébániának és megtiltotta, hogy az anyakönyvek megjegyzési rovatába törvényellenesen az árja, vagy nem-árja származásra vonatkozó megjegyzéseket tegyenek az anyakönyvet vezető plébánosok. Az érsek hivatalvizsgálat közben ugyanis azt tapasztalta, hogy egyes anyakönyvvezetők, minden szabály és szokás ellenére, az újszülöttek anyakönyvvezésekor megjegyzéseket írtak az anyakönyv-

be az árjaszármazást illetően. Milyen csodálatos azért ez a náci-propaganda! Még a plébániahivatalokba is be tud férközni, pedig hiszen a katolikus papság nagyon jól tudhatná, hogy a mai Németországban a katolikus egyház és papság nem túlzottan nagy megbecsülésben részesül.

Olvasom

A Majna melletti Frankfurtban néhány nappal ezelőtt nyílt meg az új zsidó aggok-háza, amelyben 25 keresetképtelen öreg zsidót helyeztek el. Csodálatosak ezek a német zsidók. A legnagyobb hajban is képesek ilyen nemes, emberbaráti teljesítményre!...

Nem olvasom

A budapesti tudományos egyetem banketjén ott látni lefényképezve az egyetemi professzorok között a hercegprimást, Glattfelder püspököt, fejükön természetesen ül a kis sipka, természetesebben, mint sok neológ rabbinál, pedig azokat fiatal koruktól kezdve nevelték rá.

Olvasom

Mary angol anyakirálynő gyásza óta néhány nappal ezelőtt jelent meg először nyilvános helyen. Queen Maryt lelkes ovációban részesítették ebből az alkalmából. A királynő Elisabeth Bergner Shakespeare filmjét nézte meg, előadás után magához kérte a művésznőt és melegen gratulált neki. Vajjon mit érezhetett ebben a pillanathan a Németországból kitiltott zsidó művésznő? ...

Nem olvasom

Az óbudai zsidó iskolába adventista, illetőleg szombattartó szülők gyermekei járnak, mert más iskolában nem kaphatnának felmentést a szombati iskolalátogatás alól. Azonban jó lesz vigyázni, hogy ezek a gyermekek ne nagyon kedveljék meg a zsidóságot és ne-hogy zsidókká legyenek, mert akkor nem fogják már magukra kötelezőnek tartani a szombati munkaszünetet. Ez tény. Az orosz „szobotnyiki” szekta, mely a szombatot ünnepelte,

tagjainak egy része megunta a cári Oroszország hatósági közegeinek az üldözését és kivándorolt Palesztinába, ott zsidókká lettek és most a hivucákon vigan végzik a földműlési teendőket szombat szent napján.

Olvasom

Egészen különös családi ügyből kifolyóan ítéltek el egy Herrmann Richard nevű 45 éves braunschweigi embert egy évi börtönre. Herrmann már húsz év óta szabályszerűen snorolásból élt. Mint minden snorrer, ő is sorra járta a zsidó családokat és remekül élt az összekoldult pénzből. Egy szép napon azonban kiderült, hogy Herrmann fajtiszta árja, felesége azonban zsidó volt, attól tanult néhány jiddisch mondatot és remekül prosperált az egészen különös ipar. Herrmann Richardot becsukták, pedig vitézségi érem dukálna neki azért a vakmerőségért, hogy fajtiszta árja léteére zsidónak adta ki magát — Németországban...

Olvasom

A legitimizmussal és a kormányzói jogkör kiterjesztésével kapcsolatban több laphan jelentek meg fejtegetések, amelyek állandóan, mint forrásműre hivatkoznak a pesti izr. hitközség elhunyt nagy főtitkárának, dr. Gábor Gyulának kitűnő könyvére (A magyar kormányzói méltóság.) Emlékszem: amikor a Szombat említést tett erről a kitűnő könyvről, a történettudós milyen erélyesen tiltakozott ez ellen, az ő nagy szerénységében és ime: elhunyt után is kiderült az ő munkásságának értékessége a magyar szellemi életben. Hisz azt nem is kell említeni, hogy ebben az összefüggésben szó sem esik arról, hogy a kitűnő mű szerzője — zsidó.

Olvasom

Néhány nappal ezelőtt, február 6-án nyílt meg Berlinben a „Grüne Woche” keretében a kutyakiállítás. Nemcsak a kutyabarátok, hanem az egész világ méltán csodálkozhatik a kiállítási szabályok egy valóban „teuton” pontján, mely szerint a kutyakiállításról kizárják a nem-árja eredetűek kutyáit. A tilalom szó szerint így hangzik: „Es dürfen nur Hunde von Ausstellern arischer Abkunft abgenommen werden.” Azt tudtuk, hogy a kutyák jóban-rosszban hűséges társai az embernek, de hogy ez a tétel ilyen frap-

páns bebizonyítást kapjon Németországban, ezt nem hittük volna. Németországban ugyanis a zsidóknak kutya-sorsuk van, a kutyáknak pedig — kifejezetten zsidó-sorsuk...

Pompás és gyászos temetések

„A Chevra és a költő” címen a Szombat elmélkedett Somlyó Zoltán költőnk temetésével kapcsolatban arról, hogy tulajdonképpen véletlen, vagy szerencse dolga, hogy milyen temetésben részesül valaki. Egy barátom ezzel kapcsolatban ráirányítja figyelmemet arra a kis történetkére, amely a Schocken-Verlag legutóbb kiadott (Die Gesetzeslehre) füzetében olvasható.

— Egy nagy embert temettek, kísérték a város előkelői és ugyanakkor vitték utolsó útjára a vámszedőt, akinek koporsója után igen kevés ember haladt. Egy rablócsapat megtámadta a kísérő menetet, az emberek szétszaladtak, páni félelem velt rajtuk erőt, majd visszazállingóztak és bár a kiváló ember koporsója mellett ott állott a tanítványa, a nagy tolongásban elcsesérték a koporsókat és a vámost temették el a nagy emberhez méltó kegyelettel.

(Ez az elbeszélés igen régi, mert kapcsolatban van Simon ben Setach szanhedrinelnökkel, aki polgári idősámításunk előtt 100 évvel élt.) A talmudi elbeszélés nem ismer véletleneket, hanem következőképpen folytatja: A nagy ember tanítványát rendkívül bosszantotta a dolog, éjjel-nappal töprengett rajta és így érthető, hogy álmában megjelent neki a mestere. Ő azután megmagyarázta a dolgot illetékesen: Az én temetésem büntetés volt, mert egyszer hallottam, hogy derék embereket gyaláztak és nem tiltakoztam ellene, a vámosnak szép temetése pedig jutalom volt azért, mert egyszer a város fejedelme tiszteletére lakomát rendezett, a meghívott nagy ur nem jelent meg, amire szétoztotta a lakomát szegény emberek között.

Ezekután látjuk tehát, hogy a szép, vagy nem szép temetés nem is függ a Szentegylettől, hanem a Szenttől, a Mindenhatótól, akinek a neve áldassék, impozáns temetéseknél is, szegényes temetéseknél is, mert ő tudja, mi jobb nekünk, mit érdemlünk.

Nem szabad hallgatni!

Dr. Kadosa Marcell barátomnak a Szombat múlt számában írott vezércikke élénk feltűnést keltett nemcsak a művészi írásmódjával, hanem tartalmánál fogva is. A Zsidó Szemle közli a fejtegetes egy részlet és azt állapítja meg, hogy ugyanezen a gondolatvonalon Herzl Tivadar előhírnöke: Pinsker dr., odesszai orvos, a 80-as években eljutott ahhoz a konzekvenciához, hogy a zsidóságnak szüksége van territoriális központra, ahol leélheti a maga életét normálisan, mentesítve a külvilág egymást kizáró gyűlölet-hullamától. Az összehasonlítás azonban azt mutatja, hogy mégis van különbség orosz zsidó és magyar zsidó között. Az orosz zsidó azt mondja: akármit teszünk, nem jó nektek, tehát — megyünk el. Magyar zsidó azt mondja: bajok vannak, akármit teszünk, nem tetszik nektek, mert most ti sem vagytok normálisok, várjuk a kijózanodást, mindenesetre itt maradunk.

De ezzel nem akarjuk azt mondani, hogy Kadosa Marcellnak igaza van, amikor azt hangoztatja, kár minden szóért, nem érdemes az antiszemitizmussal hadakozni. Ezt a mai viszonyok mellett nem fogadhatjuk el. Helyes lett volna, ha 25 évvel ezelőtt hirdették volna ezt Magyarországon, hisz akkor alapította meg Hajdu Miklós, hogy az akkori felekezeti sajtó tenyésztési saját telepén az antiszemita baktériumokat, mert állandóan kötekedik az antiszemitizmussal, mondván csinált gravameneket felfúj és pöffeszkedő módon gyűlöletet ébreszt, ahol hitvédőnek lép föl. — Most azonban olyan súlyos inzultusok érik a zsidókat, hogy nem szabad tétlenül megmaradni. Már

csak azért sem, amint ezt néhai Feldmann Mózes pesti rabbi mondta, amikor szemrehányták neki: minek moralizál, úgysem hallgatnak reá. A bölcs férfiú azt felelte erre: — A multkor valamilyen ügyben jött hozzám egy hívem, elmondta, hogy az ő apja nagyon vallásos volt, ő azonban már elhagyta a vallásos életmódot és emiatt sokszor lelkiismereti furdalásai vannak. Erre én azt kérdeztem: mi van a gyerekeivel? Amire azt a meglepő feleletet kaptam: a gyermekeimet úgy nevelem, hogy nekik már lelkiismereti furdalásaik se lehessenek. — Nos, hát én ezért szónoklok, mert azt akarom, hogy azoknak, akik vétkeznek vallási hagyományaink ellen, legyenek lelkiismereti furdalásaik.

Ezt a szempontot szegezzük dr. Kadosa Marcell fejtegetéseinek. Igenis: szólni kell, ellentmondani, felvilágosítani, és visszautasítani, mert az ellenünk támadóknak lelkiismeretét akarjuk nyugtalanítani. Igaz, hogy esetleg kiderülne, hogy nem lehet ott lelkiismeret-furdalásról szó, ahol nincs sem lélek, sem lelkiismeret, hanem lelketlenség, és felelőtlenység. De akkor is szükséges a felvilágosítás — befelé. Hiszen erre nézve nagyon tanulságos, amit Menase ben Izrael irataiban olvasunk. Egyszer megkérdezte tőle bizalmasan egyik zsidó híve, hogy mondja meg neki őszintén, van-e valami alapja a vérvád rágalmának, hiszen annyian mondják, talán igaz is. A mai időben, amikor olyan nagy a tudatlanság, befelé, önmagunkat kell felvilágosítani. Nem szabad tehát szótlanul túrni a rágalmakat, de felelni kell méltóan, komolyan, igazságunk tudatában.

Glosszák...

Irene Harand: GERECHTIGKEIT-jéből

...Imigyen mondják „ők: a zsidók anyagiások, az aranyborju az ő eszményképük. A zsidók képtelenek magasabb ideálokért lelkesedni, a magasztosat méltányolni, az egész emberiséget kerülni...

Imigyen mondják a hazugok, az uszítók, a rágalmazók. Így beszélnek az antiszemiták. De a valóság az arcukba vágja valótlanágukat. Ime egy példa — a mi nap történt:

Toscanini megérkezett Palesztinába és első hangversenyét dirigálja a Hubermann által alapított szinfonikus zenekarnak. Vajjon csupán annyit jelentettek ezek a hangversenyek, mint bármely más világvárosi koncert?

Sokkal több volt. A zsidó Palesztina ifju nagyvárosa ünnepelte Toscaninit, Hubermann és a zenekar tagjait úgy, ahogy csak koronás királyokat szokás ünnepelni. Az első koncerten 7200 hallgató volt. Melyik európai, vagy amerikai nagyváros közönsége gyűl össze ilyen számban egy hangversenyen? Sporteseménynél — igen, de hangversenyen? ... De Tel-Avivban összegyűlt 7200 ember, hogy meghallgassa Toscaninit. A 150.000 lakosú városból 7200-an! Hát tessék ezt ennek az „anyagiás” népnek utánacsinálni!

Ez a nép most próbál magának új hazát teremteni, vérrel és izzadsággal; fejük fölött az arabok golyói süvitenek és mialatt a britt királyi bizottság a léti vagy nem lét kérdéstről tárgyal — szinfonikus zenekart szerveznek és soha nem hallott ovációval köszöntik Toscaninit.

Ez tehát az „anyagiás” nép, amely „csak az aranyborjut táncolja körül”, és amely „képtelen magasabb ideálokért lelkesedni...”

Szegény rágalmazók, az élet cáfol rájuk.

Szegény hazugok, belekeverednek önkézükkel font szövevényeikbe.

Szegény, — nem szegény! nyomorult, közönséges gyűlölködők: a tények, a valóság arcotokba csapja a valótlanágokat...

A harmadik birodalom könyvkereskedőinek rosszul megy! Vannak könyvek, amelyeket parancesszóra meg kell venni, ezeket megveszik, felteszik a könyvespolcra — és kész. Olvasni, már nem olvassák. Mivel vásárlási kényszer van bizonyos könyvekre, bizony nem igen ma-

rad más könyvre pénz! No meg kedv sem! Hiszen gondolkozni — nem divat, így hát érihető, hogy rosszul megy a könyvkereskedőknek. Nem csodálható tehát, hogy szegény könyvkereskedők reklámmal próbálják élesztgetni a haldokló könyvvásárlási kedvet. A lipcsei könyvkereskedők például az otiani állatkert tevékreceire a múlt év folyamán plakátokat ragasztottak a következő felirással: „Mi tevék vagyunk! Tevék is akarunk maradni! mi nem vásárolunk könyveket!”

Idén azután a következő szövegű falragaszokat tették ki a könyvkereskedők. — ezuttal nem a tevékrecekre, hanem mindenhová:

„Mir lassen keine Bicher mir bleiben lieber Vicher!”

(A „népies” versike körülbelül így hangzik magyarul:

Könyv? Nem! Nem akarom. Inkább maradok barom!)

A könyvkereskedők tehát dühösek és gorombák lettek! Igazuk is van. De azoknak, akik ma Németországban uralkon vannak, jó lenne elgondolkozni a dolgon. Minek a könyv? Hiszen nekik az csak előnyös, ha az ember — barom marad. Szegény könyvkereskedők fején találták a szeget...

MEZŐFI VILMOS REFORMÁTUS TEMPLOMBAN BESZÉLT. Mezőfi Vilmos volt országgyűlési képviselő, mint a Bosnyák-téri templomkörzet elnöke. Vas Kálmán lakatosáru gyáros református egyházközségi főgondnokká történt megválasztása után, az ünnepélyes beiktatáson a zsidó templomkörzet nevében beszédet tartott a Frangepán-utcai református templomban. Mezőfi Vilmos mélyenszántó, hazafias beszéde nagy hatást gyakoroltak a beiktatási ünnepség előkelő közönségére.

EPPLER SÁNDOR ELŐADÁSA. A hitközség főtitkára hétfőn, 15-én délután 6 órakor, az Izraelita Országos Patronázus-egyesület, Wesselényi utca 44. sz. alatti előadótermében „A zsidó felekezet gondozó munkája” címmel előadást tart. Eppler Sándor előadása iránt széles körben nagy érdeklődés mutatkozik.

A HITKÖZSÉGEK PALESZTINAMUNKÁJA ÉS NÉPKÖZSÉGI FELADATAI a címe dr. Fodor Lajos, ismert cionista író füzetjének, mely dr. Neumann Ferencnek, a hatvani hitközség ifjúsági csoportja elnökének kiadásában jelent meg. A füzet sok érdekes adatot tartalmaz.

A felekezet széles köreiben élénk megütközést kelt a „Zsidó Élet“ című felekezeti lapnak egy közleménye, mely szerint dr. Kriszháber Adolf, a budai hitközség elnöke egy kelenföld-lágymányosi multheti választói gyűlésen oly kijelentést tett, mintha „az a szerv, amelynek az egész magyar zsidóság érdekeit kellene képviselnie pártatlanul, a budai választás elhalasztása alkalmából oly érveket hozott volna fel a kormányhatóság előtt, amelyek nem feleltek meg a valóságnak“.

Azt hangoztatta továbbá a lapközlemény szerint dr. Kriszháber Adolf budai elnök e beszédében, hogy „most már a kormányhatóságok is tudják, hogy a magyar zsidóság egyik vezető szerve hamis adatokkal járult hozzá, hogy megsértesék a zsidóság autonómiája“.

Dr. Kriszháber Adolf e kijelentései, ha ezek valóban megtörténtek és ha így történtek meg, oly súlyos támadást jelentenek a hazai zsidóság vezető szerve, az Országos Iroda ellen, amely a maga nemében példátlanul áll. Dr. Kriszháber Adolf budai elnöknek ezért az alaptalan vádaskodásáért, melyet megkockáztatni merészt, felelnie kell és tudomásunk szerint illetékes helyről meg is történnek a megfelelő lépések dr. Kriszháber Adolf felelősségrevonása ügyében.

GÁL JENŐ KECSKEMÉTEN. Dr. Gál Jenő, a kecskeméti hitközség és Chevra felkérésére február 18-án, Zájin Adar alkalmából nagy beszédben foglalkozni Kecskeméten a magyar zsidóság problémáival.

Dr. HAJDU MIKLÓS a Dombóvári Nőegylet 50 éves jubileumán „Béke a Szentföldön“ címmel nagyszerű előadást tartott.

HYMEN. Dr. Schmelczer Izsaák rabbi és neje Lili leányának február 14-én lesz az esküvője Friedrich Vilmos és neje fiával, Friedrich Miklóssal, a fiuarvaház Vilma királyné-úti templomában.

VENETIANER-HÉT. Az ujbpesti „Dr. Venetianer Lajos Izr. Közművelődési Egyesület“ február 19-én kezdődő ünnepi hetet rendez Dr. Venetianer Lajos emlékére. Az ünnepi hét leírására visszatérünk.

KASZAB ALADÁR EMLÉKEZETE. A pesti izr. hitközség előjárósága szombaton, e hónap 13-án, a Hősök Emléktemplomában a délután 3/6 órakor kezdődő istentisztelet keretében kegyeletlen áldoz Kaszab Aladár, a nagy emberbarát s a pesti izr. hitközség volt elnöke emlékezetének, halálzásának évfordulója alkalmából.

A BUDAPESTI V. KER. IZR. NŐEGYLET január 30-iki bálja fényes keretek között folyt le a Fővárosi Vigadó özszes termében. Elragadó látvány volt a táncot megnyitó párok, különösen az első bálozók felvonulása, amit megelőzt a védnőkök bevonulása a nagyterembe. A rendező bizottság élén Nyéki Olly, Rosner Miklós és Dr. Rigler Imre fáradoztak a bál sikeréért. Kitünő hangulatban reggelig tartott a bál, melynek anyagi eredményét a nőegylet elismerően működő intézményei fenntartására fordítják.

Olvasom

Amsterdam város tanácsa a szegénysorsú zsidók részére népkonyhát állított fel, ahol rituális kosztot kaphatnak fillérekért.

Ezüst

disztárgyak és evő-
eszközök a legolcsóbb
gyári árban

Schleifer

ezüstárugyár, Kazinczy-u. 10
(Rákóczi-ut közelében)

Felolós szerkesztő és kiadó: Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE, Budapest, VI. gr. Zichy Jenő u. 43.

Telefon: Aut. 27-1-35. — Az előfizetés ára: egész évre 30 pengő, egyszerű papíron 20 pengő.
Postatakarékszám: szám 14.760

NÁDOR NYOMDA, Budapest, VI., Vörösmarty ucca 47/a. — Telefon: 1-281-98.